

ילמד ענוים דרכו - שנה א

היחס לטועים בעיקרי הדת (ד)

הרב רן כלילי

1. עבודה זרה ז, א

וכלן שחזרו בהן **אין** מקבלין אותן עולמית - דברי רבי מאיר.
רבי יהודה אומר: חזרו בהן במטמוניות - אין מקבלין אותן, בפרהסיא - מקבלין אותן.
איכא דאמרי: עשו דבריהם במטמוניות - מקבלין אותן, בפרהסיא - אין מקבלין אותן.
רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה אומרים: בין כך ובין כך מקבלין, שנאמר: "שובו בנים שובבים". א"ר יצחק איש כפר עכו א"ר יוחנן: **הלכתא** כאותו הזוג.

2. רמב"ם הל' עבודת כוכבים ב, ה

האפיקורסים מישראל, אינן כישראל לדבר מן הדברים. **ואין מקבליים אותם בתשובה לעולם**, שנאמר: "כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים". והאפיקורסים הם התרים אחר מחשבות ליבם בסכלות דברים שאמרנו, עד שנמצאו עוברים על גופי תורה להכעיס, בשאט בנפש, ביד רמה, ואומרים שאין בזה עוון. ואסור לספר עימהן ולהשיב עליהן תשובה כלל, שנאמר: "ואל תקרב אל פתח ביתה".

3. עבודה זרה י"ז, א

"כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים" - וכי מאחר שלא שבו היכן ישיגו? הכי קאמר: **ואם ישובו - לא ישיגו ארחות חיים**.
 למימרא, דכל הפורש ממינות - **מיית**, והא ההיא דאתאי לקמיה דרב חסדא וכו' ואמר לה רב חסדא: טרחו לה בזוודתא, ולא מתה. מדקאמרה קלה שבקלות עשתה, מכלל דמינות נמי הויא בה?! ההוא דלא הדרא בה שפיר, ומשום הכי לא מתה וכו'.

4. רמב"ם הל' תשובה ג, יד

כל אחד ואחד מעשרים וארבעה אנשים אלו שמנינו אע"פ שהן מישראל אין להם חלק לעוה"ב וכו'. במה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין לו חלק לעוה"ב? כשמת בלא תשובה. אבל אם שב מרשעו ומת והוא בעל תשובה, הרי זה **מבני העולם הבא, שאין לך דבר שעומד בפני התשובה**. אפילו כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה שב יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר: "שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו". **כל הרשעים והמומרים וכיוצא בהן**

דף מקורות

שחזרו בתשובה, בין בגלוי בין במטמוניות, מקבלין אותן. שנאמר: "שובו בנים שובבים", אע"פ שעדין שובב הוא שהרי בסתר שב ולא בגלוי - מקבלין אותו בתשובה.

5. כסף משנה הל' תשובה, שם

האפיקורוסים שמזכיר כאן **אינם האפיקורוסים הנזכרים בהלכות תשובה**, שאותם כופרים באלהות והיינו מומר לעבודת כוכבים ואותם מקבליים אותם בתשובה כמו שנתבאר בהלכות תשובה. אבל האפיקורוסים הנזכרים כאן הם התרים וכו'.

6. חגיגה טו, א

אחר קיצץ בנטיעות וכו' יצתה בת קול ואמרה: **"שובו בנים שובבים" - חוץ מאחר.** אמר: הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא - ליפוק ליתנהי בהאי עלמא. נפק אחר לתרבות רעה. נפק אשכח זונה וכו'.

7. שו"ת רדב"ז ח"ה סימן מה

וטעמא דמלתא: **כיון שהם תרים אחר מחשבות ליבם** ועוברים על דברי תורה בשאט נפש לפי שהמצוות בזויות בעיניהם, היום אומר לו ליבו לשוב בתשובה ולמחר אומר לו: "מה בצע בתשובה" ויחזור לסורו! ונמצא **כיון שהוא תר אחר מחשבות ליבו אין אנו בטוחים בו.** והמקרא אשר הביא הרב ז"ל לראיה מעיד על כוונתו, שנאמר: "כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים" כלומר לא ישובון בתשובה שלמה ולכן לא ישיגו ארחות חיים.

8. רמב"ם בהל' תשובה ו, ב

ואפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים הרבה עד שיתן הדין לפני דיין האמת שיהיה **הפירעון** מזה שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאים שעשה.

9. עקידת יצחק שער לו

ומהתימה, כי גם הרב ז"ל עצמו בספר ההוא אחר שאמר: "ואלו הם שאין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתין ואובדין מן העולם ונדונים כפי רשעתם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים והאפיקורוסים וכו'. במה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין לו חלק לעולה"ב כשמת בלא תשובה, אבל אם שב מרשעו ומת והוא בעל תשובה, הרי זה מבני העולם הבא, שאין לך דבר שעומד בפני תשובה. ואפילו כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה שב יש לו חלק לעולם הבא" וכו'. ואם יהויקים ואחאב ומנשה והדומים להם, וכל אותם אשר זכר לא הגיעו לשיעור געילת שערי תשובה, **אי זהו החטא הגדול או החטאים הרבה אשר כתב הרב ז"ל שיתן הדין למנוע מבעליהן דרך התשובה, שיהיו גדולים ועצומים מאלו?!**

10. הראי"ה בשמונה קבצים ו, רא

הציבונות הרעים שבעולם מוכרחים הם להימחק. יישארו בתוך גלמים של מציאות, וצורות חדשות יהיו מוטבעות עליהם. וכל המערכות העולמיות הולכות לסייע את המחיקה, כדי להכשיר את היצירה החדשה. הרז הפילוסופי המיסטי של הרמב"ם בפירוש המשנה שלהי ברכות¹, "עת לעשות לה' הפרו תורתך" המתאים עם סגירת דרכי התשובה לרשעים מוחלטים כדי שיאבדו בעוונם², ועם הדרש "אשר חלק ה' -להיך לכל העמים" - שהחליקם בדברים לטורדם מן העולם, הכל הולך לקראת מחשבת עולמים זו. "באבוד רשעים רינה". כשנגמרה סיפוקם ונתמלאה סאתם, אז הגיע עת להמחיקה שתעשה. הצורה העכורה מתבטלת, ומהחומר המהותי **נבנית צורה חדשה משוכללת**. החטא הוא מאבד ומטשטש, מחליש והורס, עד לגמירה. כל זמן שזיק חיים בוער, אפשר ע"י תגבורת רצון לשכלל מזיק קטן את הצורה היותר מתוקנת, מבלי צורך של איבוד. אמנם יש **שהזיק האחרון מהחיים המהותיים כבר אבד**, ומה שחי אינו כי אם אותו ציור המכוער, שספג לתוכו את כל התמצית הנשאר מזיק החיים המתוקנים, ושעבדו אליו. אז אובדת הבחירה, ומורד הכיליון בא, **שלטובת התקדמות השכלול שלאחר הכיליון, באה החלקת הדברים כדי לטורדן מן העולם**.

11. שו"ת הרמב"ם סימן רסד

מה שאתם חושבים לסתירה בדבר המינים, אין בו סתירה כלל. לפי שאחד משני המאמרים "אין מקבלין אותן בתשובה" רצה לומר בזה, **שאנו** לא נקבל מהם תשובה ולא נראם בחזקת בעלי תשובה, אלא בחזקת מינים, כפי שהיו. **והצדיקות שהם מראים היא או מסיבת הפחד או לגנוב דעת הבריות**. וזה המאמר האחרון הוא, שאם שבו באמת **במה שבינם לבין בוראם**, יש להם חלק לעולם הבא. וזה דין בדבר מה שבינם לבין בוראם, וזה הראשון בדבר מה שבינם לבין בני האדם.

12. עקידת יצחק בשער לו

כי מי שנתן דינו וכו', הנה הוא באמת לא נמסר לתשובה. שאם כן בטלת כל מיתות בית דין האמורות בדתו! כי מי גבר יראה מוות לפניו ולא ימהר לשובו בכל לבבו? אבל התורה שאמרה: "ובערת הרע בקרבך", "וכל העם ישמעו ויראו" - כוונה לשני עניינים: האחד, שיבערו הרע במות החוטא. והשני, **שיוסרו רבים ולא יעשו כדבר הרע ההוא**. ואם יקובל החוטא בתשובה, יהיו הכל מתירין רסן היראה מעל פניהם, כי יאמרו "נחטא היום ומחר נשוב", וזה עניין מבואר וכו'. אמנם התשובה נמסרה לשמים וכו'.

13. מסילת ישרים פרק ד

לפי שורת הדין ממש, היה ראוי שהחוטא יענש מיד תיכף לחטאו בלי המתנה כלל, וגם שהעונש עצמו יהיה בחרון אף, כראוי למי שממרה פי הבורא יתברך שמו, **ושלא יהיה תיקון לחטא כלל**, כי הנה באמת, איך יתקן

הרמב"ם בפירוש המשנה, בסוף ברכות, מסביר בכך את הפסוק "עת לעשות לה' הפרו תורתך", "וז"ל: אבל מי¹ שמניח הכתוב כמו שהוא ומבארו ואומר: "עת לעשות לה' הפרו תורתך", יאמר, שכשנגזרת עת עונש ונקמה, יבואו סיבות לבני אדם שיפרו תורה כדי שתחול עליהם הגזרה כשהם חייבים, ועניין זה ארוך ורחוק "עמוק עמוק מי ימצאנו" כי נצא מזה לשאלת השכר והעונש וכו' ונקודת הצדק בזה אין כוח באדם להשיגה, כמו שאין בכוח השכל האנושי להשיג היקף ידיעתו יתעלה וכו', עכ"ל.

תמוה מאוד פירושו של הר' פיקסלר לדברי הרמב"ם האלו, שפירש שכוונתו "הפרו תורתך" היינו שכאשר אדם עובר על דברי התורה - ה'² מענישו, שהרי זהו הפירוש הראשון של הפסוק, ועל דרך הסירוס, ומזה הרמב"ם רוצה להוציא. ובאמת דברי הרב קוק ברמב"ם פשוטים, ולפיו, הקושי אינו על עניין השכר והעונש דרך כלל, אלא על כך שה' מבטל בחירת האדם כדי להענישו.

דף מקורות

האדם את אשר עיוות והחטא כבר נעשה? הרי שרצח האדם את חברו, הרי שנאף, **איך יוכל לתקן הדבר הזה?**

היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות?

אמנם, מידת הרחמים היא הנותנת הפך השלושה דברים שזכרנו: דהיינו, שיתן זמן לחוטא ולא יכחד מן הארץ מיד כשחטא, ושהעונש עצמו לא יהיה עד לכלה, **ושהתשובה תינתן לחוטאים בחסד גמור, שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה.** דהיינו, שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא כחרטת הנדר ממש - שהוא מתנחם לגמרי והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא היה נעשה הדבר ההוא ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו, יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו. והוא מה שאמר הכתוב: וסר עונך וחטאתך תכפר, שהעוון סר ממש מהמציאות ונעקר במה שעכשיו מצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע.